

lók előtti akadályok leküzdésében aktív szerepet játsszon a könyvtár, jobb kommunikációra és az egyes könyvtárosok magabiztosságát és készségeit fejlesztő képzésre van szükség.

(Autoref. alapján)

06/358

HOŘAVOVÁ, Barbora - ŠTEFKOVÁ, Jitka: Knihovny a jejich role v integraci imigrantů = Knižnica. 7.roč. 2006. 3-4.no. 32-34.p.

Res. angol nyelven

A könyvtárak szerepe az emigránsok integrációjában

Nemzetiségi olvasó; Nemzetiségi könyvtár

Az EU-országok társadalmi szerkezetében bekövetkezett változások a könyvtárak feladatkörének módosítását is megkövetelik. Az USA-ban és Kanadában a könyvtárak alkalmazkodtak az országok etnikai szerkezetében a 80-as évek elején bekövetkezett változásokhoz. Ugyanez a folyamat zajlott le a skandináv országokban, Hollandiában és Németországban is. A könyvtárak részvétele az EU-országokban indult integrációs programokban jelenleg a bevándorlók nyelvismeretének fejlesztésére, szociális szolgáltatásokra és a többségi polgároktól származó segélyprogramok szervezésére koncentrálódik. A cikk részletesen bemutatja a multikulturális könyvtárügy helyzetét a Cseh Köztársaságban, valamint a prágai multikulturális központ „Sokféleség a könyvtárban” elnevezésű projektjét.

(Autoref. alapján)

Tájékoztatási rendszerek

Hálózatok, regionális rendszerek

06/359

MÄKINEN, Olli: Itsesääntely internetissä = Kirjastoletti. 99.vsk. 2006. 1.no. 11.p.

Mohamed próféta gúnyrajzai egy dán lapban, avagy az önkorlátozás szükségessége az interneten

Cenzúra; Számítógép-hálózat; Tájékoztatás szabadsága

A dán Jyllands-Posten 2005 szeptemberében Mohamed prófétáról, az iszlám megalapítójáról gúnyrajzokat jelentetett meg. Sok moszlim számára ez különösen sértő volt, és a megjelenítés végül világméretű sajtóbotrányt váltott ki. Finnország és Svédország sajtója az öncenzúra

eszközehez folyamodott. Az interneten azonban ma is fellelhetők ezek a képek.

De mit is jelent a sajtó önkorlátozása?

A média, illetve általában a sajtótermékekre vonatkozó önkorlátozáson azt értjük, hogy a szerkesztésért felelős személyek saját kezdeményezésből bizonyos határokat és szabályokat állítanak fel a tevékenységre vonatkozóan. Ez a meghatározás a jogi szabályozás ellenpontja, mivel azt mindig az állam, vagyis állami szervek rendelik el. Az öncenzúra tehát csak egyfajta lehetőség, amelynek segítségével a tevékenységre jellemző információáramlást, parttalanságot kívánják biztonságosabb mederbe terelni. A finn és a svéd újságok gyakran tehát ily módon lemondanak a szentnek tartott szólásszabadságról önként, más fontosabb dolgok kedvéért.

Seppo Visala szerint amikor az internetet nemzetközi és kereskedelmi célokra kezdték kiszélesíteni, akkor ez a korábbi működtető közösségek

saját határait kezdte szétfeszíteni. Ezzel együtt minden létező emberi tevékenység érdekei megjelentek, a pénzszerzés, az adatlopás, a fölösleges, ártalmas dolgok lavinaszerű áramlása, nagy károkat okozva ezzel.

Így az internet, amely kezdetben lehetőség volt, egyre inkább jelent fenyegetést az egész világ számára. Az öncenzúrát éppen az teszi szükségessé, hogy az internet globális, nemzeteken átívelő, nem ismeri az államhatárokat és a gonosz tetteket szankcióval sem lehet megakadályozni. A káros oldalak nagyon gyakran felkerülnek az internetre, ám a terjesztésüket is igyekeznek meggátolni különböző technikai alkalmazásokkal és az önkorlátozás eszközeivel. A Mohamed prófétáról készült gúnyrajzok terjesztése és a vele kapcsolatos öncenzúra jó példái a káros tartalmakat korlátozó közbelépésnek.

Említeni kell még a különböző szűrőprogramokat, melyek szintén részei az önkorlátozásnak, és amelyekkel elsősorban a gyermekeket próbálják megvédeni. A könyvtárak számítógépein ezek a szűrőbeállítások általában megtalálhatók. Maguk a szülők is gyakran ezekhez a technikai eszközökhöz folyamodnak, mivel idejük nem lévén fogalmuk sincs, gyermekük mivel tölti az időt az internetet böngészve, amellet számítógépes ismereteik is behatároltak.

A szűrőprogramok sem érik el mindig a kívánatos célt, mivel sokszor „vaknak” bizonyulnak, így pl. nem képesek megkülönböztetni a drogfelvilágosítást a drogokra csábító propagandától, hasonlóan a pornóoldalak sem képesek különválasztani az egészségmegőrző felvilágosító oldalaktól. A szerző szerint a *felvilágosítás* az *önkorlátozás* legfontosabb részterülete, mellyel biztonságosabbá lehet tenni az internet világát. Finnország sok megyéjében már létrehozták a könyvtárak és az oktatási intézmények közös stratégiáját, melynek révén fejleszteni kívánják a gyerekek és a fiatalok felhasználók információbirtoklási önkontrollját. Említik még az információ-olvasási képesség tanítását, ahol mind az önkorlátozást, mind pedig az internet

etikailag helyes használatát fontos kérdésként tárgyalják.

Thomas Hobbes (1588 – 1679) már a maga korában arra a következtetésre jutott, hogy az emberiségnek két lehetősége van: vagy az *anarchia* vagy az ún. *társadalmi szerződés*. Ez vonatkozik az internetre és az azt fenntartó közösségekre is.

A szerző szerint ebben a folyamatban a könyvtárakra fontos szerep hárul, szükséges, hogy mondanójukat, állásfoglalásukat megfogalmazzák a köz javára.

(Krántz Lászlóné)

06/360

FELDMAN, Sari - GONICK, Lev: The dream of OneCleveland = Libr.J. 130.vol. 2006. 14.no. 34-36.p.

Ultraszéles sávú kommunikációs hálózat Cleveland körzetében: a OneCleveland Network bemutatása

Közérdekű tájékoztatás; Számítógép-hálózat; Távoktatás

A telefon 75, a televízió 13, az internet 4 év alatt jutott el 50 millió felhasználóhoz. Észak-Amerikában ma a lakosság több mint 60%-a rendelkezik közvetlen internet-hozzáféréssel, a könyvtárak több mint 98%-ának valamilyen, több mint felének pedig széles sávú hozzáférési lehetősége van.

A közkönyvtáraknak az információs társadalomban betöltendő szerepéről folyó viták nagyrészt a digitális megosztottság áthidalására korlátozódnak. Mind hangsúlyosabb az a feltételezés, hogy a közkönyvtár létének értelme, hogy a *hozzáférést* támogassa, és a közönséget tegye képessé a *kapcsolódásra*. A felmérések azt mutatják, hogy „konnektivitás”, a „netpolgárrá” válás legfontosabb tényezője az iskolázottság. Sem az iparosodottság mértéke, sem semmilyen egyéb demográfiai vagy szociális jellemző nem befolyásolja olyan mértékben a nethasználat elterjedését, mint

az iskolázottság. Leginkább azoknak a városoknak, vagy régióknak van a nethez kapcsolódott polgárságuk, amelyek többet fordítanak oktatásra, és következésképpen több, legalább középfokú végzettségű lakosuk van. Kétségtelen, a könyvtáraknak még mindig fontos szerepük van a hálózati kapcsolódás lehetőségének biztosításában, azonban szolgáltatásokat kell nyújtaniuk azoknak is, akik megfelelő hozzáféréssel (és az annak kihasználásához szükséges ismeretekkel és készségekkel is) rendelkeznek.

A Cuyahoga Megyei Könyvtár (Ohio) ezért használja ki a „OneCleveland” elnevezésű, Cleveland tagabb környékét kiszolgáló ultraszéles sávú hálózat lehetőségeit. A hálózat könyvtárak, oktatási intézmények (iskolák és egyetemek), múzeumok, kormányzati és egészségügyi intézmények – a köz- és nonprofit szektor intézményeinek – ezreit köti össze. Segítségével a könyvtár az egyetemi távoktatás, az iskolai művészetoktatás és az egészségmegőrzés terén a közösségi források megosztása és a más intézményekkel való együttműködés révén sosem látott mértékben tud válaszolni a közösség szükségleteire.

(Mohor Jenő)

06/361

NITZSCHNER, Holger - FLEMMING, Arend: Der Ausbau der Deutschen Internetbibliothek zu einem Netzwerk öffentlicher und wissenschaftlicher Bibliotheken = Bibliotheksdienst. 40.Jg. 2006. 5.no. 598-605.p.

A Német Internetkönyvtár kibővítése a tudományos és közkönyvtárak hálózatává

Elektronikus posta; Közművelődési könyvtár; Portál; Referenz; Tudományos és szakkönyvtárak

A Német Internetkönyvtár (DIB) a közművelődési könyvtárak közös programjaként 2002-ben azzal a céllal jött létre, hogy a legfontosabb internetforrásokat feltárja, és egy központi felületen szolgáltatassa (http://www.internetbibliothek.de/index_user.jsp). A csatolások katalógu-

sa mellett elektronikus tájékoztatási szolgáltatást működtetnek, és a beérkező kérdéseket rövid időn belül, szakértők közreműködésével megválaszolják. A tájékoztatás iránti igény növekedése és az egyre speciálisabb kérdések miatt szükségessé vált a kooperációs hálózat kibővítése.

A Német Könyvtári Szövetség (*Deutscher Bibliotheksverband, DBV*) 2005. évi felhívása nyomán húsz tudományos könyvtár is jelezte részvételi szándékát, így a kezdetben hetven fős hálózat mára több mint kilencven tagot számlál. (Felmerült a szomszédos országok, így Ausztria és Svájc bekapcsolása a részt vevő könyvtárak közé.)

2004-től a DIB együttműködik a *wissen.de* portállal, mindkét fél melegegedésére. Eddig a *wissen.de* használóinak 1500 általános műveltséggel kapcsolatos kérdését válaszolta meg a DIB; az egyszerűség kedvéért aztán a portálon helyezték el a DIB tájékoztatási űrlapját (<http://www.wissen.de/wde/generator/wissen/services/kontakt/index.html>).

A használat növelése érdekében a DIB népszerűsítését is fontosnak tartják, ezért 2005-ben több sajtóközleményt jelentettek meg népszerű folyóiratokban, emellett a DBV hírlevelében és szórólapokon is népszerűsítik tevékenységüket. (2005-ben honlapjuknak 470 ezer látogatója volt.)

2006-ban legfontosabb céljuk a finanszírozás hosszú távú biztosítása; törekednek a Bertelsmann Alapítvány és a DBV által kidolgozott „*Innovationsnetz Bibliotheken als Selbstlernzentren*” (IBASE) programba való bekapcsolódásra; erről a pénzügyi döntést a szövetségi minisztérium (BMBF) 2006 elején fogja meghozni, de fontosnak tartják új partnerek keresését is.

A minőségbiztosítás is fontos szerepet játszik a kooperációban, ezért világos alapelvekre van szükség; ezt a célt szolgálják az internetcímeik feldolgozásáról és az elektronikus tájékoztatásról készített DIB-dokumentumok (*Bedienungsanleitung zur Linkerfassung*,

Leitfaden E-Mail-Auskunft). Az elektronikus tájékoztatás továbbfejlesztését tekintik az egyik legfontosabb feladatnak. Tervezik a mintakérdések és -válaszok közzétételét, illetve a megválaszolt kérdésekből egy ún. knowledge-base kialakítását, amely a könyvtárak rendelkezésére állna, valamint kisebb szakkönyvtárak bevonását a tájékoztatásba.

A cikk végén négy statisztikai adatsort közölnek a szerzők a kérdezők nemek szerinti és a tájékoztatási kérdések mennyiségi, földrajzi, valamint tematikus megoszlásáról.

(Murányi Lajos)

06/362

HILBERER, Thomas: Beliebter Trampelpfad durchs Internet. Was virtuelle Fachbibliotheken von der Düsseldorfer Virtuellen Bibliothek (DVB) lernen können = BuB. 58.Jg. 2006. 3.no. 230-238.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Mit tanulhatnak a virtuális szakkönyvtárak a Düsseldorf-i Virtuális Könyvtártól?

Portál; Számítógép-hálózat; Tudományos és szakkönyvtárak

A *Düsseldorfi Virtuális Könyvtár* (Düsseldorfer Virtueller Bibliothek, DVB) nemcsak az első német nyelvű virtuális könyvtár volt a kilencvenes évek közepén (1995) az interneten, hanem a legnagyobb olyan gyűjtemény, amely az összes tudományág információforrásaihoz csatolásokat tartalmazott. Kezdetben mindössze néhány ugrópontot terveztek, amelyek olyan forrásokra mutattak volna, ahol egy-egy témakör teljes forrásanyaga megtalálható, de azután a források teljes körű felsorolása mellett döntöttek. (2001-ben már 400 oldalon több mint 15 ezer csatolást tartalmazott a virtuális könyvtár – a cikk szerzője addig volt a DVB felelőse.)

Az egyes tudományágak mellett – az *Altertumswissenschaft*tól (ókortudomány) a *Wirtschaftswissenschaft*ig (közgazdaságtan) – általános információkat is tartalmazott a DVB, így a ke-

resógépek és a szakrendi csoportok jegyzékét, valamint egyfajta „szabadidős részleget” is kínált (evés-ivás, utazás, újságok és magazink, rádió és tv-műsorok rovatokkal). Hetente került sor a csatolások ellenőrzésére egy speciális szoftver alkalmazásával (CyperSpider, Briggbyte), a hibákat azonnal kijavították. (Az egykori oldalak a <http://web.archive.org/web/oldalon> a <http://www.uni-duesseldorf.de/WWW/ulb/virtbibl.html> cím beírása után évenkénti bontásban tanulmányozhatóak.)

A DVB sohasem volt ún. „projekt”: a mindennapi gyakorlat során és a mindennapi gyakorlat számára jött létre külön pénzügyi keret és többletlétszám nélkül, ezért sem ismerték el „hivatalosan”. Nem tettek egyebet, mit hogy a keresések során talált honlapok „könyvjelzőit” a kézikönyvtár szakrendjéhez igazodva felhasználóbarát módon csoportosították. Ha egy-egy oldal túl terjedelmes lett (> 30 KB), tovább tagolták. A használati statisztika havonta több mint 400 ezer keresést mutatott ki! (Az oldalak nemcsak könnyen alakíthatók voltak, de bármely böngészővel lehetett keresni bennük.) Az oldalakat maga a szerző alakította ki egységes minta szerint, az esetleges változtatásokról pedig a szakreferensekkel közösen döntöttek. (A fejlesztés és bővítés érdekében adódtak együttműködési lehetőségek is: az egyik ilyen volt a *romanistik.de*-vel kötött megállapodás.)

A gyakorlatiasság volt a DVB gyors elkészülésének a titka – az egyszemélyi felelősség pedig hanyatlásának egyik oka, miután a szerző 2001-ben kilépett a düsseldorfi egyetem könyvtárából. Cikke végén 11 pontban összegzi a szerző a virtuális könyvtár sikerének legfontosabb tényezőit.

(Murányi Lajos)

06/363

DURIŠOVÁ, Eva - ŠPÁNI, Pavol: Web náš každodenný... (očami knihovníka a používateľa verejnej knižnice) = IT lib. 10.roč. 2006. 2.no. 4-8.p. Bibliogr.

Mindennapi webünk... (a könyvtáros és a könyvtárhasználó szemével)

Honlap; Közművelődési könyvtár; Számítógép-hálózat

Az első számítógépes hálózat, az ARPANET 1969-es létrejötte után a hálózati fejlődés főként az amerikai tudományos és felsőoktatási intézményekben zajlott. Az internet kommercializálódása 1991 után következett be, új technológia, eszközök, keresési stratégia – a World Wide Web megjelenésével.

1990 végén az internet Csehszlovákiában is megjelent és fokozatosan elterjedt. A könyvtárak elektronizációs programja az internet elérését biztosító projektekkel bővült. Milyen hatással van ma az internet a könyvtárak munkájára, milyen területeket érint a hatása?

Állománygyarapításban gyors elektronikus tájékozódást biztosít a források között, online rendelést, vásárlást tesz lehetővé. Számptalan virtuális könyvkereskedelmi szolgáltatás válik elérhetővé általa az egész világon. Első helyen szerepelnek tájékoztatási szempontból az online katalógusok. A nemzeti bibliográfia és a közös katalógusok a weben fontos keresőeszközök használók és könyvtárosok számára egyaránt. Az információszolgáltatás terén egyre nő az információkapszolgáltatások, portálok szerepe, amelyek egységes keresőfelületet biztosítanak közös katalógusokhoz, adatbázisokhoz, együttműködő könyvtárakhoz, intézményekhez, több szempontú, gyors, interaktív kereséseket és találatokat biztosítva a forrásokban. Legkeresettebbek az elsődleges dokumentumok teljes szövegeit tartalmazó forrás adatbázisok. Az internet közismerten a könyvtárak nyilvános szolgáltatásán keresztül érhető el minden állampolgár és minden korosztály számára. A könyvtári menedzsment és marketing számára naprakész ismereteket, tájékozódást jelenthet a web, a könyvtár

webes jelenléte pedig fontos marketingeszközzé vált.

Szlovákiában a nyilvános könyvtári honlapok fejlődése nem volt olyan dinamikus, mint a kereskedelmi szférában. 2004-ben a 2677 nyilvános könyvtárból saját weboldallal csupán 45 rendelkezett, közülük 37 regionális vagy városi könyvtár. 2004-ben indult először a legjobb honlapért folyó verseny, a TOP WebLib.

A Pozsonyi Városi Könyvtár 2004-es webes megjelenésében a tartalmi szempont és a grafikai dizájn egyszerre dominált. A tájékozódás és navigáció azonban a táblázatos formátumú felületen a használók számára nem volt egyértelmű. A főmenü struktúrája funkcionálisan és áttekinthetőség szempontjából sem volt megfelelő. Formailag az első változat nem eléggé strukturált, hiányos, ezért átalakítása nélkülözhetetlen volt. 2006-ban az új honlap megalkotásában a szabványok követése, a tartalmi struktúra gazdagítása és az optimális grafika megvalósítása volt a legfontosabb. Megváltozott a menü listája, a legfontosabb információk angol nyelven is szerepelnek. A fő navigációt a bal oldali, kétszintű főmenü segíti. Formailag az oldalak kaszkádos stílusúak, háromszíneűek. Tartalmi újdonság az aktualitások és az online katalógusban való keresési lehetőség megjelenítése a nyitó oldalon. Az oldalak hozzáféréseinek tesztelése 3 gyakran használt böngésző (MS Explorer, Opera, Mozilla Firefox) alapján történt.

A modern információs technológiák a könyvtári szférában folyamatosan megjelennek. A könyvtáraknak rugalmasan és gyorsan kell reagálniuk ezekre a változásokra. Az internet mindennapi életünk nélkülözhetetlen részévé vált, de nem merülnek ki az eszközeink benne.

A figyelem középpontjában mindig a használó áll, akinek az igényeit, elvárásait a könyvtáros kielégítő módon csak különböző eszközök alkalmazásával szolgálhatja.

(Prókai Margit)

06/364

BROŽEK, Aleš: Rozvoj webových stránek veřejných knihoven v České republice = IT lib. 10.roč. 2006. 2.no. 9-13.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

A közkönyvtárak weboldalainak fejlődése Csehországban

Honlap; Közművelődési könyvtár

Az első cseh honlapok a felsőoktatási könyvtárakban keletkeztek 1995 végén. A nyilvános könyvtárak körében az állami fenntartásúak az önkormányzati könyvtáraktól kicsit korábban, már 1996-ban rendelkeztek saját honlappal (pl. Országos Műszaki Könyvtár, Cseh Nemzeti Könyvtár).

1997-ben a nyilvános könyvtárak weboldalai még rendkívül egyszerűek voltak, a könyvtárak legfontosabb adatait, szolgáltatási információit tartalmazták. Kevés könyvtár rendelkezett ekkor online katalógussal (kivéve néhány Aleph-es könyvtárat, pl. a nemzeti, műszaki és orvosi könyvtárak). De a LANius rendszert alkalmazó városi könyvtárak használói már közös katalógusban kereshettek.

1998 végén 36 felsőoktatási, 11 minisztériumi fenntartású, 14 területi és 30 városi könyvtár honlapja volt elérhető (összesen ekkor 65 területi és 408 városi könyvtár működött). Többségük saját doménnel, 27 könyvtár pedig online katalógussal is rendelkezett. 1999 végére 102 nyilvános könyvtár honlapja vált elérhetővé. Tartalmilag a honlapok ekkor már gazdagabbak, térképpel, könyvtártörténettel, fotókkal színesedtek. Kétnyelvű verzió ebben az évben 21 nyilvános könyvtárban, egy évvel korábban azonban csak 11 könyvtárban volt. A Tinweb rendszer online katalógusa 7 nyelven kommunikált a használókkal.

2000 végén 157 cseh nyilvános könyvtár honlapja működött. A 40 ezer lakosú városok közül

már csupán egyetlennek nem volt honlapja. Ebben az évben zajlott először a Biblioweb nevű verseny a legjobb honlapok között, amely jelentős minőségi javulást hozott. Bővült az integrált rendszerek kínálata, korszerűsödtek eszközeik. 2001 végén 220 nyilvános könyvtári honlap volt az interneten megtalálható. A kisebb városok is egyre többen csatlakoztak. Sok honlap MS Explorer böngészőhöz volt optimalizálva, néhány azonban több böngészőhöz is. Az újonnan elérhető könyvtárak negyedében online katalógus is működött. A LANius integrált rendszer helyzete tovább erősödött, újabb fejlesztése Clavius néven vált ismertté, szolgáltatásai adatbázisok szervezését is támogatták.

2002-re valamennyi 20 ezer lakos fölötti település nyilvános könyvtára rendelkezett önálló honlappal, de néhány száz fős településeken is megjelentek a honlapok a freeweb szervernek köszönhetően. Az év végén 134 könyvtárban működött online katalógus. A katalógusok már nem csak arról tájékoztatnak, hogy egy könyv megvan-e, hanem arról is, hogy bent van-e a könyvtárban. 2003 végén 370 nyilvános könyvtár honlapja volt elérhető (minden 10 ezer lakos fölötti település). Megjelennek a vakok számára is elérhető honlapok. 170 katalógus kereshető a weben. 2004-re 444-re nőtt a honlappal rendelkező nyilvános könyvtárak száma, köztük egyre több kistélepülés szerepel. Sok könyvtár több (2-4) nyelven kereshető.

2005 végén 520 cseh nyilvános könyvtárnak volt honlapja. Ebben az évben az új honlapok között először volt nagyobb a növekedés a községi, mint a városi könyvtárak között. Saját szerveren a könyvtárak 35%-a, települési szerveren a könyvtárak 53%-a található. Folytatódik a honlapok minőségi módosítása és többnyelvűvé tétele.

2006-ig a honlappal rendelkező nyilvános könyvtárak száma 9%-ról 74%-ra emelkedett. A növekedés azonban nem csak mennyiségi, hanem folyamatos minőségi változással járt együtt. Az online katalógusok és elektronikus szolgálta-

tások száma is fokozatosan emelkedik.

(Prókai Margit)

Lásd még 289, 332, 338, 340-342, 346, 348, 366, 385-386

Természettudományi és műszaki tájékoztatás

Lásd 367

Orvostudományi tájékoztatás

06/365

PUTNAM, Cheryl - SCHMIDT, Mary: The Rural Hospital Electronic Library of Michigan (RHELM) project = J.Hosp.Libriansh. 5.vol. 2005. 4.no. 25-35.p.

Michigan kórházi könyvtárainak együttműködése elektronikus könyvtári szolgáltatások nyújtására: a RHELM projekt

Együttműködés -regionális; Elektronikus könyvtár; Felmérés [forma]; Szakkönyvtár -orvostudományi

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Az Egyesült Államokban sok kis vidéki kórház személyzete kénytelen formális szakkönyvtár nélkül gondoskodni a betegek ellátásáról. A jobb információellátás megteremtése érdekében a Synergy Medical Education Alliance szakemberei egy olyan programot terveztek és vezettek be, amely a vidéki orvosok információellátását hivatott biztosítani. Az Országos Orvosi könyvtár (National Library of Medicine) pályázati támogatást nyújtott a RHELM (Rural Hospital Electronic Library of Michigan) program (webhely-készítés, berendezés, képzés) megvalósítására. Az első szakaszban három kórház vett részt a programban, melyekhez a második szakaszban

két további kórház és egy megyei egészségügyi állomás is csatlakozott. Az értékelési kérdőívek és a használati adatok egyaránt a program kedvező fogadtatásáról tanúskodnak.

(Autoref.)

Lásd még 391

Könyvtártudományi, informatikai tájékoztatás

06/366

AYRE, Catherine - SMITH, Inese A. - CLEEVE, Marigold: Electronic library glossaries: jargonbusting essentials or wasted resource? = El.Lib. 24.vol. 2006. 2.no. 126-134.p.

Könyvtári szakszavak elektronikus glosszáriumai – van-e értelmük és hasznuk?

Egyetemi könyvtár; Szakszótár -könyvtártudományi; Számítógép-hálózat

A könyvtári szakzsargon (a sajátos szóhasználat, a betűszavak és az adatbázisok stb. nevei) sok könyvtárhasználó számára gondot okozhat. A felsőoktatási könyvtárak ezért gyakran online glosszáriumokat (kis értelmező szótárakat) adnak közre honlapjukon. A Loughborough-i Egyetem információtudományi tanszéke 2000 és 2004 között ezeket a glosszáriumokat elemezte, az elemzést kérdőíves felméréssel kiegészítve. A Google 230 glosszáriumot talált, többnyire az angol nyelvterületen, a legtöbbet az USA-ban. Ötven, a felsőoktatási szektorból származó mintán végeztek részletes elemzést. 11 szakszótár semmilyen dátumot nem tüntet fel, a többiek háromféle dátum szerepel: a létrehozás dátuma, a szerzői jogvédelem kelte és a legutóbbi frissítés időpontja. A glosszáriumok több mint kétharmadát frissítették 2003-ban vagy 2004-ben. Az összeállítások rendszerint a képzéssel foglalkozó vagy a sűgőoldalakon kaptak helyet. Nyolcuk esetében nem volt hozzájuk csatolás a

weboldalon belülről. Néhol a glosszárúkat csak egy-egy használóképzési kurzus résztvevői számára szánják.

Leggyakrabban a weboldalak szokásos formátumát használják, csak három PDF fájl volt. A szókincs elrendezése általában betűrendes, csak egy-egy helyen adják meg emellett a tematikus elrendezést. Néhol szerepelnek hiperlinkek, például a betűrendben való mozgást segítve, vagy a rokon fogalmakhoz elvezetve. Egy helyen szerepeltek „lásd”, „vesd össze” és „ellentéte” utalások. A weblapon kívülre vezető csatolások további információkkal, esetenként mintákkal, illusztrációkkal szolgálnak.

Öt glosszárú tartalmazott száznál több fogalmat, a legnagyobb három 447, 810 és 985 egységet. A legrövidebbek szókincsét elemezve kiderült, hogy a szavak három nagy területről származnak: kölcsönzés, folyóiratok, dokumentumtípusok. Emellett a hivatkozásokkal, bibliográfiákkal, katalógusokkal, raktári elhelyezéssel, könyvtári munkafolyamatokkal, szolgálati pontokkal, rövidítésekkel, a könyv részeivel és a szerzői joggal kapcsolatos fogalmak szerepelnek az összeállításokban. Felbukkannak az internettel, az információtechnológiával, az adatbázisokkal és az információkereséssel kapcsolatos kifejezések is. A glosszárúkat tartalmát az összeállító könyvtár profilja és helyi sajátosságok határozzák meg.

Az összeállítóknak 82 kérdőívet küldtek ki, ezek 41%-a érkezett vissza. A szótárak általában a könyvtárosok kezdeményezésére, és azért készültek, mert hasznosnak vélték őket, csak néhány esetben másolták más könyvtárak példáját. Célközönségnek az angol anyanyelvű könyvtárhasználókat tekintették, ezek közül többen kiemelték a fiatal diákokat, az új és a külföldi hallgatókat; a felsőoktatásban dolgozókat és a kutatókat is említették. A cél a használók képzése és a könyvtári ismeretek átadása az önálló munkához.

A szókincset könyvtárosok válogatták ki, és az esetek jó 60%-ában az összeállítók írták meg a

meghatározásokat. A tartalmat kurzusok esetén azokhoz igazodva állították össze. A könyvtárhasználókkal csak három esetben konzultáltak. Más glosszárúkat a szóanyag bővítése érdekében és a dizájn miatt tekintettek meg. A szóanyag frissítésére új terminusok beillesztésekor kerül sor.

A válaszolók 73%-a nem ismerte a használókat, 84%-uk a használat gyakoriságáról sem rendelkezett információkkal. A vállalkozás hasznosságáról megoszlottak a vélemények, de mindenképpen hiányoztak a visszajelzések. A válaszolók nagy része úgy vélte, hogy nagyobb reklámra lenne szükség.

A glosszárúkat alternatívájaként felvetődött, hogy a könyvtárosok használják az úgynevezett egyszerű angolt (plain English). Voltak, akik vizuális segédleteket ajánlottak, mások azt vették fel, hogy az írásban közreadott publikációkhoz kellene csatolni glosszárúkat.

További kutatási témák: a tényleges használat megállapítása, a marketing szerepe a használat növelésében, és általában, hogyan oldható meg a zsargon problémája.

(Hegyközi Ilona)

Kutatás és termelés információellátása

06/367

EVSTIGNEEVA, G.A. - ZEMSKOV, A.I.: Naučno-tehničeskie biblioteki i GSNTI - novye podhody k organizacii deatel'nosti = Naučn.Teh.Bibl. 2006. 5.no. 5-26.p. Bibliogr. 20 tétel.

Tudományos-műszaki könyvtárak és az Állami Tudományos és Műszaki Információs Rendszer (GSZNTI)

Kutatás információellátása; Nemzeti tájékoztatási rendszer; Tájékoztatás -természettudományi és műszaki

Az Állami Tudományos és Műszaki Információs Rendszer (Gosudarstvennâ sistema naučno-tehničeskoj informacii =GSzNTI) fejlesztése 1966-ban kezdődött. Létrehozása, működése a tervezés, a központi irányítási rendszer időszakára esett. Feladata a központosított tervezési rendszer információellátása volt. A rendszerbe tartoztak a Szovjetunió össz-szövetségi információs intézményei és nagy tudományos könyvtárjai, az ágazati információs rendszerek és intézmények, a köztársasági szintű információs rendszerek és intézmények. Eredményei közé sorolható a hazai és külföldi tudományos szakirodalom központosított feldolgozása munkamegosztás alapján; az egyszeri feldolgozás – többszöri hasznosítás technológiájának kidolgozása.

A Szovjetunió szétesése után a rendszer Oroszországra korlátozódott, a szovjet tagköztársaságok önállóvá és „határon túlivá” váltak. Az ágazati rendszerek nagy része is megszűnt, bár néhány ágazatban, pl. közúti közlekedés, egészségügy, mezőgazdaság a könyvtárak továbbra is működnek.

A GSzNTI fő hiányossága az volt, hogy nem épültek ki a funkcionális kapcsolatok a rendszer alkotóelemei között. Fejlesztése végül is az 1970-1980-as években abbamaradt. Ezt követően csak 1997-ben esik szó a GSzNTI-ről a kormány 2010-ig szóló fejlesztési tervében, amelyben számos elméleti és gyakorlati teendőt fogalmaznak meg a tudományos és műszaki élet információs infrastruktúrájának fejlesztésére. A 2004. évi igazgatási reform után a tudományos, tudományos-műszaki és innovációs tevékenység információellátásához az állami politika megvalósítását a Szövetségi Tudományos és Innovációs Ügynökségre bízták.

A GSzNTI jelenlegi helyzetét a következők jellemzik:

- hiányzik a célközönség;
- a rendszer tagjai között nincs kapcsolat, közös feladat és felelősség, gyenge a koordináció;

– pénzügyi nehézségek, a motiváció hiánya. A világban végbemenő változások (folyóiratárak emelkedése, nagy kiadói adatbázisok megjelenése, ezek ára stb.) azt mutatják, hogy a rendszer sem felépítését, sem várható felhasználói körét tekintve az új gazdasági körülmények között nem tudja az innovációs folyamatokat támogatni. Új struktúrák szervezésére van szükség állami szinten, mint ahogy azt a németországi, finnországi vagy francia példa mutatja.

Egy nemzeti tudományos könyvtár jövője nagyban függ az országban megjelenő publikációk számától, ez pedig attól, hogy egy ország megnyit fordít a tudományos kutatásokra. Az Oroszországi Föderációban 12-13 ezer kiadó működik, 2002-ben 41 ezer időszaki kiadványt adtak közre. Míg 1997-ben az ország költségvetéséből a tudományra 2,8%-ot fordítottak, ez az összeg 2004-ben már csak a költségvetés 1,8%-át tette ki. Ebből az következik, hogy az előttünk álló 10-15 évben a publikációk száma minden valószínűség szerint stagnálni fog, vagy csak kis mértékben növekszik.

A 2005. évi LIBKOM nemzetközi konferencián bemutatták a tudományos, tudományos-műszaki és innovációs tevékenység nemzeti információs rendszerének fejlesztési koncepcióját, amely a tevékenység információs infrastruktúrájának kiépítésére irányul a GSzNTI bevonásával. A koncepció az információellátás két forgatókönyvét vizsgálja: az „tehetetlenségit” (ami a jelenlegi rendszer kozmetikázását jelenti) és az aktívat. Az aktív forgatókönyv alapelemei között is a legfontosabbak: az információellátás alanyainak pontosítása, a tevékenységi irányok bővítése; az információs források aktív feltöltése; az információs infrastruktúra technikai és technológiai megújítása; az állami és a magánszféra együttműködésének bővítése, nem állami források bevonása az információs szféra finanszírozásába stb.

Ennek a forgatókönyvnek a megvalósításában az Oktatási és Tudományos Minisztérium, a Rosnauka, számos minisztérium és a felügye-

te alá tartozó szervezet, valamint az Orosz Tudományos Akadémia vesz részt. A fejlesztés során meg kell őrizni a GSzNTI alapelveit: az információ elérhetőségét mindenki számára, a tudományos ismeretek akkumulálását, az állami információs források létrehozását és megőrzésük biztosítását.

Az egyénekre szabott információszolgáltatás a pénzeszközök felhasználásának leghatékonyabb módszere, a felhasználói igények tanulmányozására és a tudományos információs világgpiac elemzésére épül. Ennek a feladatnak az ellátására egységes központot kell létrehozni. Ez kezdetben a GSzNTI néhány létező intézményét egyesítheti, amelyek kötelezettséget vállalnak az ország információellátásáért. A központ nyitott rendszerként működne, újabb intézmények csatlakozhatnak hozzá.

A feladatok megoldásához alkalmas módszerek: a pénzek hatékony felhasználását biztosító központi gyarapítás; metaadatbázisok és központi katalógusok építése; központosított szolgáltatási rendszer, amely a szerzői jogokat is betartja; konkrét felhasználóra irányuló információszolgáltatás; a rendszerben korábban „vezető szervként” részt vevő intézmények státuszának módosítása, nonprofit szervezetté alakítása; fokozatos átállás a térítéses szolgáltatásokra.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Lásd még 354

Zenei tájékoztatás

06/368

DUFFY, Michael IV: Current issues in music reference = Ref.Libr. 93.no. 2006. 43-57.p. Bibliogr.

A zenei tájékoztatás aktuális kérdései

Hozzáférhetőség; Igény; Referenz; Tájékoztató - zenei; Tájékoztatói eszköz

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A zenei referenz szolgáltatások természetének megváltozása kihívást jelent a zenei könyvtáro-soknak. A cikk azzal a három kérdéssel foglalkozik, amelyek valószínűleg a legnagyobb hatást gyakorolták a zenei tájékoztatásra: a használók, a források, illetve a forrásokhoz való hozzáférés megváltozása. A zenei könyvtáraknak megvan-nak a maguk sajátságai. Mivel a dokumentumok változatossága általában nagyobb, mint más gyűjteményekben, a zenei referenz könyvtáro-soknak tisztában kell lenniük ezeknek az anyagoknak a formátumával, tartalmával, használati lehetőségeivel, és a használók információkere-sési szokásaival. Mivel a közelmúltban a nyugati kultúra normái megváltoztak, a használók más-képp akarják használni a zenei könyvtárakat. A mai használók által igényelt zenei műfajok úgy a zenehallgatás, mint a tudományos kutatás tekintetében mások, mint régen. A zenei referenz forrásokat elektronikus formában adják ki, ami egyes használóknak problémát okoz. A könyv-tárközi kölcsönzés új módjai és az elektronikus hozzáférés egyaránt jelent új lehetőségeket és kihívásokat.

(Autoref. alapján)